

АЛЮВІАЛЬНІ ДЕРНОВІ ҐРУНТИ (FLUVISOLS ARENIC) ПРИУСЛОВОЇ ЧАСТИНИ ЗАПЛАВИ Р. СТРИЙ

Юрій Наконечний, Петро Войтків

yurchyknkgm@gmail.com, petrovojtktiv@gmail.com

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Annotation: Fluvisols Arenic soils of the riverbed part of the floodplain of the river Stryi within the Peredcarpathia are characterized. The natural conditions of formation of Fluvisols Arenic soils of the Stryi floodplain within PeredCarpathia, the direction of evolution of Fluvisols Arenic soils, features of morphological structure of the profile of primitive and underdeveloped soils, their physical and physicochemical properties are analyzed.

Key words: alluvial soils, sod process of soil formation, primitive soils.

З давніх часів землеробство було розвинене лише в окремих районах – долинах річок, де були родючі ґрунти і достатньо води. Вже в III тис. до н. е. в заплавах рік вирощували пшеницю, ячмінь, просо, технічні культури. Умови ґрунотворення в різних областях заплави настільки різні, що через це виділяють різні типи алювіальних ґрунтів. У приуслівій частині заплави переважає дерновий процес ґрунотворення і формуються алювіальні дернові ґрунти. Серед них на найбільш ранній стадії ґрунотворення перебувають алювіальні дернові примітивні та слаборозвинуті ґрунти, де під малопотужною дерниною залягає слаборозвинутий гумусовий горизонт, нижче – шари сучасного руслового алювію.

Об'єктом нашого дослідження були алювіальні ґрунти заплави річки Стрий в межах Передкарпаття, а саме в околицях Конюхівської і Гірнянської сільських рад Стрийського району Львівської області.

Предмет дослідження – генезис ґрунтів, морфологічні, фізичні, фізико-хімічні властивості алювіальних дернових ґрунтів різного ступеня розвитку.

Мета роботи: вивчення генези, морфологічних, фізичних, фізико-хімічних властивостей алювіальних дернових ґрунтів заплави ріки Стрий.

Для цього були поставлені наступні завдання: на основі власних досліджень та опрацьованих літературних і електронних джерел, карт, таблиць, діаграм, атласів, дослідити та описати: природні умови ґрунотворення цих ґрунтів, напрям еволюції алювіальних дернових ґрунтів, морфологічні особливості, фізичні та фізико-хімічні властивості досліджуваних ґрунтів

У процесі дослідження використовувались такі методи, як: порівняльно-географічний, морфолого-генетичний (профільний), порівняльно-аналітичний. При вивченні були використані матеріали ґрунтових обстежень Стрийського відділу земельних ресурсів Львівської обласної адміністрації.

За фізико-географічним районуванням України, долина ріки Стрий у межах Передкарпаття знаходиться у межах Карпатської гірської ландшафтної країни, Передкарпатської височинної області. Передкарпаття є типовою передгірською алювіально-пролювіальною рівниною і тому четвертинні відклади мають повсюдне поширення, і є, в основному, ґрунтоутворними породами. Широко поширені також галечники і в меншій мірі піски. Основною ґрунтоутворною породою в межах заплави ріки Стрий є сучасні алювіальні відклади, представлені русловим алювієм, і формуються вони паралельно з формуванням річкової долини. В околицях сіл Конюхів і Гірне Стрийського району Львівської області, де протікає ріка Стрий, рельєф є переважно рівнинний. Заплава річки являє собою рівнину з добре вираженим мікрорельєфом у вигляді підвищень та западин. На всій території заплави невеликими ареалами прослідковуються стариці та ділянки піщаних і кам'янистих наносів у вигляді невисоких горбів.

У межах Передкарпаття найбільший вплив на властивості ґрунтів і формування ґрунтового покриву мають води четвертинних відкладів. За умовами залягання, сучасним поповненням запасів підземних вод четвертинних відкладів, літологічним складом водоносних порід, а також кліматичним фактором територія Передкарпаття виділяється як самостійна гідрогеологічна область – Передкарпатський крайовий прогин, у межах якої виділяється два райони. Територія північно-західного Передкарпаття приурочена до гідрологічного району вод алювіальних відкладів річкових долин правобережної частини басейну Дністра, де підземні води залягають на глибині 5-7-10 м. Ці води слабо напірні з продуктивністю алювіального водного горизонту 2-3 м³/год, іноді 10 м³/год, прісні з мінералізацією 0,5-1,0 г/л. Загальна жорсткість вод алювіальних відкладів коливається у межах 0,33-30,4 мг.-екв, постійна – 0,39-10,94 мг.-екв [7].

Для всебічного вивчення морфологічної будови профілю алювіальних дернових ґрунтів заплави р. Стрий ми заклали серію розрізів, піврозрізів і прикопок, проте для характеристики ґрунтів було вибрано два найбільш типових:

1) розріз №1-К закладений у прирусловій частині заплави ріки Стрий в околицях села Конюхів Стрийського району Львівської області. Ґрунт – алювіальний дерновий примітивний щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах;

2) розріз № 2-Г закладений у прирусловій частині заплави ріки Стрий в околицях села Гірне Стрийського району Львівської області. Ґрунт – алювіальний дерновий слабозвинутий щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах.

Морфологічні особливості алювіальних дернових ґрунтів вивчені та описані в багатьох наукових працях.

Алювіальні дернові ґрунти формуються трав'яною рослинністю в прирусловій частині заплави рік під дією дернового процесу ґрунтоутворення. Їхній розвиток починається з поселення рослинності на щойно утворених піщаних наносах бечівника. У такому випадку утворюються алювіальні дернові примітивні ґрунти, які потім розвиваються в алювіальні дернові слаборозвинуті та дернові короткопрофільні ґрунти. В подальшому розвитку під впливом меандрування русла ріки та підняття заплави над рівнем води ці ґрунти еволюціонують у алювіальні лучні, лучно-болотні та болотні ґрунти. Ґрунтові води, хоча й не знаходяться дуже глибоко, більшу частину року не впливають на ґрунтовий профіль, тому ці ґрунти сухі. Ознаки оглеєння слабкі або відсутні [8].

Вивчаючи ґрунти заплави рік Руської рівнини, Г.В. Добровольський встановив, що для алювіальних дернових ґрунтів характерна незначна потужність гумусового горизонту, грудкувато-зерниста структура, яка не відзначається міцністю, легкий гранулометричний склад, порівняно незначна кількість гумусу (2-4 %), яка різко зменшується з глибиною, невисока ємкість вбирання (15-20 мг-екв. на 100 г ґрунту) [4].

Згідно вчення В.Р. Вільямса, між руслом ріки і областю прируслових дюн розміщується так званий бечівник (пляж). На цій ділянці заплави розвинулись алювіальні дернові примітивні ґрунти. У морфологічній будові цих ґрунтів виділяються не генетичні горизонти, а шари. Їх кількість може змінюватися від одного до чотирьох, залежно від рівня ґрунтових вод, який знижується з віддаленістю від русла ріки [1].

У праці „Полевой определитель почв” під редакцією М.І. Полупана, такі ґрунти віднесені до типу алювіальних дернових примітивних ґрунтів, а також зазначається, що відкладений алювій не встигає освоюватись ґрунтоутворним процесом, тому профіль цих ґрунтів недиференційований на генетичні горизонти, а являє собою сукупність алювіальних шарів [9].

Характерною особливістю цих ґрунтів є майже повна відсутність дернини. Потужність шарів коливається в значних межах (від 4 до 35 см). Вони складаються з піску різного забарвлення, є безструктурними, містять велику кількість нерозкладених і напіврозкладених решток молюсків, залізо-марганцеві конкреції. Перехід між шарами різкий, характер переходу – хвилястий, язиковатий [8].

Нижче подаємо опис морфологічної будови профілю алювіальних дернових примітивних ґрунтів заплави р. Стрий у межах Передкарпаття.

Розріз № 1-К закладений 5 м на південний-схід від русла річки Стрий і 250 м на схід по перпендикуляру від автомобільної траси Стрий – Сколе у прирусловій частині заплави ріки Стрий в околицях села Конюхів Стрийського району Львівської області. Рослинний покрив – відсутній. Глибина розрізу – 150 см.

Закипання від 10 % розчину HCl у поверхні слабе.

Ґрунт: алювіальний дерновий примітивний щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах.

Нр
0-8 см   Гумусово-аккумулятивний перехідний до породи горизонт, жовто-бурий (10YR 5/2), свіжий, слабо ущільнений, супіщаний, безструктурний, дрібна галька, корінці рослин, перехід ясний за щільністю.

Р₁
8-45см   Перший шар породи – уламки грубого гравію діаметром до 15 см і різного розміру галька;

Р₂
45-52см   Другий шар – дрібна і середня галька;

Р₃
52-76 см   Третій шар – уламки грубого гравію та середньої глини діаметром до 6-7 см;

Р₄
76-84 см   Четвертий шар – дрібна і середня галька діаметром до 3 см;

Р₅
84-150 см   П'ятий шар – грубий гравій діаметром до 20 см (дрібні валуни), з включеннями грубої гальки і дрібних валунів;

Р₆
150 см і >   Шостий шар – дрібні валуни і грубо-піщано-дрібно-гальковий матеріал.

На підвищених ділянках бечівника, на яких вже поселилася трав'яна рослинність, залягають алювіальні дернові слаборозвинуті супіщані ґрунти.

Як зазначають А.А. Роде та В.І. Смирнов, такі ґрунти, оскільки складаються переважно зі свіжого наносу, містять значну кількість поживних речовин – фосфору і калію. Однак піщаний склад має тенденцію створювати незадовільний водний режим [11].

У їхньому профілі вирізняються такі горизонти: Нр – Рн – Р. Зверху виокремлено шар дернини потужністю до 2 см. Гумусовий перехідний горизонт має жовто-буре забарвлення, супіщаний гранулометричний склад, безструктурний, слабогумусований. Потужність його сягає 7–9 см. Під ним залягає слабогумусована ґрунтоутворююча порода. Цей горизонт являє собою

гравійно-піщаний матеріал, зрідка корінці рослин. Грунтотворна порода представлена сучасними гравійно-піщаними алювіальними відкладами.

Нижче подаємо опис морфологічної будови профілю алювіальних дернових слаборозвинутих ґрунтів заплави р. Стрий у межах Передкарпаття.

Розріз №2-Г закладений 20 м на південний схід від русла річки Стрий і 250 м на захід по перпендикуляру від автомобільної траси Стрий – Сколе у прирусловій частині заплави ріки Стрий в околицях села Гірне Стрийського району Львівської області. Рослинний покрив – верба, борщівник, ліщина, деревій, подорожник ланцеровидний, молочай. Глибина розрізу – 35 см. Закипання від 10 % розчину HCl у поверхні слабе.

Ґрунт: алювіальний дерновий слаборозвинутий щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах.

Hd
0-2 см

Дернина.

Hr
2-9 см

Гумусово-аккумулятивний перехідний до породи горизонт, жовто-бурий (10YR 5/3), свіжий, слабо ущільнений, супіщаний, безструктурний, дрібна галька, корінці рослин, перехід ясний за щільністю;

Ph
9-35 см

Слабогумусована ґрунтотворна порода – сучасні алювіальні відклади, складені гравійно-піщаними відкладами, заповненими прогумусованим жовтувато-бурим матеріалом (10YR 6/3);

P
35 см і >

Ґрунтотворна порода – сучасні алювіальні відклади, складені гравійно-піщаними відкладами.

За гранулометричним складом, який визначався у дрібноземі, алювіальні дернові ґрунти прируслової частини заплави р. Стрий у межах Передкарпаття є супіщаними в гумусових перехідних горизонтах та піщаними в породі.

Із загальних фізичних властивостей ми досліджували щільність твердої фази, щільність будови, загальну шпаруватість і шпаруватість аерації.

За дослідженнями Г.В. Добровольського, щільність твердої фази заплавних ґрунтів центральної частини Руської рівнини коливається в типових для мінеральних ґрунтів межах (2,5-2,7 г/см³), проте в горизонтах дернини вона зменшується, причому тим сильніше, чим краще розвинута дернина (від дернових – до лучно-болотних ґрунтів). Такі зміни щільності твердої фази і щільності будови ґрунтів обумовлені збільшенням вмісту корінців, рослинних залишків і гумусу в заплавних ґрунтах лучного типу порівняно з ґрунтами дернового типу. Виявлено закономірності зміни шпаруватості в різних типах ґрунтів заплави: зростання шпаруватості від дернових до лучних і зниження в болотних ґрунтах [4].

Дослідженнями алювіальних дернових примітивних і слаборозвинутих ґрунтів заплави р. Західний Буг встановлено, що найвищі показники щільності твердої фази характерні для піщаних ґрунтів бечівника та прируслового валу, а найнижчі – для притерасної частини заплави. В алювіальних дернових примітивних та слаборозвинутих ґрунтах прируслової обмілини значення щільності твердої фази коливаються в дуже вузьких межах (2,58–2,62 г/см³). В алювіальних дернових короткопрофільних ґрунтах прируслового валу щільність твердої фази верхнього гумусового та нижнього (похованого) горизонту становить 2,47–2,50 г/см³, а в піщаних шарах, які залягають між ними – дещо збільшується вниз по профілю з 2,57 в Р₁ до 2,60 г/см³ – в Р₄ [8].

В алювіальних дернових примітивних ґрунтах щільність твердої фази зростає з глибиною від 2,52 до 2,67 г/см³. В алювіальних дернових слаборозвинутих ґрунтах цей показник дещо нижчий і коливається у межах 2,47–2,56 г/см³ (таблиця 1).

Кількісно ступінь ущільнення ґрунтів характеризується величиною щільності будови. Це один з найважливіших фізичних параметрів ґрунтів, який зумовлює водний, повітряний і тепловий режими. Зазвичай щільність будови зменшується від піщаних до глинистих: 1,65 – у пісках, 1,5 – у супісках, 1,37 – у суглинках і 1,15 г/см³ – у глинах. Ці дані стосуються верхніх (до 40 см) горизонтів ґрунтів [8].

Показник щільності будови у алювіальному дерновому примітивному ґрунті зростає вниз по профілю з 1,38 г/см³ в гумусовому перехідному до породи горизонті, до 1,65 г/см³ в породі. Як і щільність твердої фази, так і щільність будови в алювіальних дернових слаборозвинутих ґрунтах є нижчою, ніж в примітивних відмінах. У цих ґрунтах щільність будови зростає вниз по профілю з 1,48 до 1,65 г/см³ (таблиця 1).

Загальна шаруватість в досліджуваних ґрунтах коливається у межах 60–70 %. Показники шпаруватості аерації незначно відрізняються від загальної шпаруватості, оскільки дернові ґрунти залягають на високих гіпсометричних рівнях у межах прируслової частини заплави, тому значення шпаруватості аерації коливаються у межах 20–40 % (таблиця 1).

Дослідженню гумусового стану алювіальних дернових ґрунтів присвячено праці багатьох вчених-ґрунтознавців. Дослідження Г.В. Добровольського алювіальних ґрунтів заплави рік центральної частини Руської рівнини засвідчують, що дернові ґрунти прируслової частини заплави містять порівняно невелику кількість гумусу (до 4 %), яка різко зменшується вниз по профілю [4].

**Загальні фізичні властивості ґрунтів алювіальних
дернових ґрунтів заплави р. Стрий**

Генетичні горизонти	Глибина відбору зразків, см	Щільність, г/см ³		Шпаруватість, %	
		твердої фази	будови	загальна	аерації
Алювіальний дерновий примітивний щепенний супіщаний на сучасних алювіальних відкладах, розріз №1-К					
Нр	0-8	2,52	1,69	60,5	36,7
Р ₁	8-45	2,67	1,60	73,8	20,9
Алювіальний дерновий слабозвинутий щепенний супіщаний на сучасних алювіальних відкладах, розріз №2-Г					
Нр	2-9	2,47	1,48	66,50	34,40
Ph	9-35	2,56	1,65	67,70	22,70

Як зазначає Л.О. Грішина, заплавні дернові ґрунти мають від низького до середнього рівня вміст гумусу, низькі запаси органічної речовини в ґрунтовому профілі, високий ступінь гуміфікації, середню біологічну активність [3].

Як зазначає М.І. Полупан, вміст гумусу в алювіальних ґрунтах залежить, здебільшого, від їхнього гранулометричного складу. В алювіальних лучних (дернових) піщаних ґрунтах вміст гумусу у верхніх горизонтах становить 1,6-2,4 %, у супіщаних його значення збільшуються до 3,7 %, а в суглинкових і глинистих – до 4,8-5,0 % [12].

За В.А. Ковдою, разом з механічним та хімічним осадом в ґрунтоутворенні породи з алювієм завжди надходить гумус. Наприклад, завислий матеріал у воді рік Дніпро, Десна, Ока містить 1-5 % гумусу, мул р. Ріона – 1,5-2 % гумусу. Глинисті фракції алювію іноді містять до 10-12 % гумусу. Загалом чим більша глинистість відкладеного алювію, тим більше в ньому гумусу. Вчений встановив, що разом з алювієм у ґрунт надходить вуглекислий газ (іноді до 5-10 %), сполуки Фосфору, Калію, Нітрогену, Феруму, Мангану, поряд з первинними мінералами також вторинні, глинисті мінерали: каолінит, гідроліти, монтморилоніт [6].

Нашими дослідженнями встановлено, що алювіальні дернові ґрунти заплави р. Стрий характеризуються дуже низьким вмістом гумусу (до 1,2 %). (таблиця 2).

В дрібноземі алювіальних дернових примітивних ґрунтах вміст гумусу не перевищує 1 % і закономірно знижується вниз по профілю (до 0,25 %), та характеризує його як мізерно-незначний.

Алювіальні дернові слабозвинуті ґрунти містять дещо вищий вміст гумусу в гумусовому перехідному до породи горизонті (1,14 % – дуже низький

вміст). У слабогумусованій ґрунтотвірній породі вміст гумусу становить 0,54 % (таблиця 2).

Вміст CaCO₃ в досліджуваних алювіальних дернових примітивних і слаборозвинутих ґрунтах не перевищує 1 %, тому можна ці ґрунти вважати безкарбонатними. Наявність слабого і плямистого скипання від 10 % розчину HCl можна пояснити наявністю у воді нерозкладених і слаборозкладених мушель моллюсків, які при розливі ріки потрапляють на поверхню ґрунту і поступово акумулюються в ґрунтовому профілі.

Таблиця 2.

**Фізико-хімічні властивості алювіальних
дернових ґрунтів заплави р. Стрий**

Генетичні горизонти	Глибина відбору зразків, см	Вміст гумусу, %	Вміст CaCO ₃ , %	pH водне
Алювіальний дерновий примітивний щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах, розріз №1-К				
H _p	0-8	0,61	0,84	7,11
P ₁	8-45	0,15	0,25	7,35
Алювіальний дерновий слаборозвинутий щербенистий супіщаний на сучасних алювіальних відкладах, розріз №2-Г				
H _p	2-9	1,14	0,92	7,10
P _h	9-35	0,54	0,46	7,12

Реакція ґрунтового розчину є важливим показником фізико-хімічних властивостей ґрунтів. Кислотно-основні властивості мають важливе значення для розуміння і теоретичного обґрунтування багатьох процесів, які відбуваються у ґрунті на різних стадіях його еволюції.

Дослідження кислотно-основних властивостей намулу, який відкладається в заплавах рік Закарпатської низовини, засвідчили, що рівень обмінної кислотності зразків намулу коливається від нейтрального до сильнолужного [2].

За даними О.М. Казюти, реакція ґрунтового розчину алювіальних ґрунтів заплави ріки Сіверський Донець близька до нейтральної, а в окремі періоди слабколужна [5].

Актуальна кислотність алювіальних лучних ґрунтів центральної частини заплави ріки Дністер коливається від слабо- до середньо-лужної, а значення pH змінюються від 7,5 в середній частині профілю до 8,1-8,3 – у верхній та нижній його частинах [10].

Реакція ґрунтового розчину досліджуваних ґрунтів є слабколужною по всьому профілі. Значення pH водної витяжки в обох підтипах алювіальних дернових ґрунтів коливаються у межах 7,10-7,35 (таблиця 2).

Отже, дослідження алювіальних дернових ґрунтів заплави р. Стрий у межах Передкарпаття показало, що: – досліджувані примітивні і слаборозвинуті ґрунти формуються на сучасних алювіальних відкладах, представлених валунами, галечником, галькою і пісками, які формуються паралельно з утворенням самої заплави; – ці ґрунти перебувають на первинній стадії ґрунтоутворення, а їх профіль не перевищує 35 см; – у морфологічній будові профілю алювіальних дернових примітивних ґрунтів виділяється лише слаборозвинутий (потужністю до 8 см) гумусовий перехідний до породи горизонт, під яким залягають шари ґрунтоутворної породи; в алювіальних дернових слаборозвинутих ґрунтах, які перебувають на більш пізній фазі ґрунтоутворення вже сформовані два генетичних горизонти (Hr+Ph) потужністю до 35 см; – у гранулометричному складі дрібнозему різко переважає піщана фракція з незначним (до 15 %) вмістом фізичної глини; ці ґрунти є безструктурними; – за вмістом гумусу в горизонті Hr в алювіальних дернових примітивних ґрунтах він є мізерно-незначним (до 1 %), а в слаборозвинутих відмінах – дуже низький (менше 2 %); – реакція ґрунтового розчину досліджуваних ґрунтів є слабколужною по всьому профілю (рН водне – 7,10-7,35).

На прикладі цих ґрунтів ми можемо наяву спостерігати еволюцію ґрунтів і розвиток дернового процесу ґрунтоутворення в алювіальних ґрунтах від поселення рослин-піонерів і формування прогумусованого перехідного горизонту потужністю кілька сантиметрів, і до наростання профілю вверх і вниз з утворенням більш потужного ґрунтового профілю з чітким поділом на два прогумусованих генетичних горизонти потужністю до 40 см.

Список використаних джерел

1. Вільямс В. Р. Ґрунтознавство. Землеробство з основами ґрунтознавства. Київ : Держ. вид-во сільськогосподарської літератури УРСР “Комуніст”, 1948. 444 с.
2. Вовк О., Орлов О. Алювіальні наноси річок Закарпатської низовини і їх роль у заплавному ґрунтоутворенні. Генеза, географія та екологія ґрунтів : збірник наук. праць. Львів. 2008. С. 113–120.
3. Гришина Л. А. Гумусное состояние пойменных почв, его оптимизация и охрана. Материалы Всесоюз. конфер. “Почвы речных долин и дельт, их рациональное использование и охрана”. М. : Изд-во МГУ, 1984. С. 60–61.
4. Добровольский Г. В. Почвы речных пойм центра Русской равнины. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Изд-во МГУ, 2005. 293 с.
5. Казюта О. М. Особливості розвитку та використання заплачних лісових ґрунтів р. Сіверський Донець у лісостепових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.01.03 Агроґрунтознавство і агрофізика. Харків, 2004. 21 с.
6. Ковда В. А. Основы учения о почвах. Общая теория почвообразовательного процесса. М. : Наука, 1973. Кн. 2. 467 с.

7. Львівська область. Атлас. М. : Вид-во ГУГК, 1989. 41 с.
8. Наконечний Ю. І., Позняк С. П. Ґрунти заплави ріки Західний Буг : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 220 с.
9. Полевой определитель почв / под ред. Н. И. Полупана, Б. С. Носко, В. П. Кузьмичева. К. : Урожай, 1981. 320 с.
10. Почвы Молдавии. Кишинев : Штиинца, 1984. Т. 1. 352 с.
11. Почвоведение / под ред. А. А. Роде, В. И. Смирнова. – М., 1972.
12. Почвы Украины и повышение их плодородия. Экология, режимы и процессы, классификация и генетико-производственные аспекты / под ред. Н. И. Полупана. К. : Урожай, 1988. Т. 1. 296 с.

ТОПОНІМИ ГОЛОГОРО-КРЕМЕНЕЦЬКОЇ ГРЯДИ ТА МАЛОГО ПОЛІССЯ ЯК ЦІННИЙ ЕЛЕМЕНТ СУСПІЛЬСТВА

Наталія Таранова
taranova2202@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна

Annotation: The toponymy of the Hologoro-Kremenets range and Male Polissya are the product of a number of epochs, as evidenced not only by monuments and sources of different centuries. Toponyms as a valuable element of society, as a relict heritage of past generations, have brought us unchanged important historical events, elements of spiritual culture, including ceremonies and rituals and religious beliefs.

Key words: toponyms, geographical names, toponymic system, Male Polissya, Hologoro-Kremenets range.

Світ в якому ми живемо з самого раннього етапу розвитку суспільства, можна назвати світом імен, оскільки майже кожен реальний об'єкт, від самої людини до об'єктів природи, має своє ім'я. Отже, здається, що давні топоніми утворилися самі по собі, оскільки ми не знаємо їх творців і мови творіння.

Географічні назви виникли в давнину, їх походження лежить у первісному суспільстві. Створюючи їх, людина виходила з необхідності відрізнити одне місце від іншого. Первісна людина не мала великого лексичного запасу, тому її можливості в процесі присвоєння імен були обмежені [1-3].

Географічні назви виникли в певні історичні періоди. Вони є хронологічним свідченням історичних подій. Топоніми з часом змінювались за формою, змістом, розповсюдженням залежно від конкретних подій в історії. Війни, міграція населення, етнічні контакти наклали свій відбиток на